СВОБОДА — SVOBODA

УКРАЇНСЬКИЙ ДНЕВНИК — UKRAINIAN DAILY

УРЯДОВИЙ ОРГАН ЗАПОМОГОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ В ЗЛУЧЕНИХ ДЕРЖАВАХ АМЕРИКИ.

OFFICIAL ORGAN OF THE UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION, Inc.

ТРИ ЦЕНТИ. РІК XXXVI. Ч. 202. Джерзи Сіті, Н. Дж., четвер, 30. серпня, 1928. VOL. XXXVI. No. 202. Jersey City, N. J., Thursday, August 30, 1928. THREE CENTS.

ЗАХОДИ КАНДИДАТІВ КОЛО ЗЄДНАННЯ ФАРМЕРІВ І РОБІТНИКІВ

СИРАКЮЗ, Ню Йорк, 28. серпня. — Сенатор Чарлз Кертис, републиканський кандидат на уряд віцепрезидента Злучених Держав, виступив тут з публичною промовою перед великою товпою фармерів, що числила яких 25,000 народа, а зібралася ка площі стейтових ярмарків. Кертис старався приєднати фармерів для републиканської партії, пропонуючи їм зорганізувати комітет для вироблення начерку належної допомоги фармерам. Кілько разів Кертис згадував імя Гувера, тілько разів зібрані відповідали йому великою овацією в честь кандидата.

Рівночасно ка конвенції Федерації Праці, що зібралася в місті Рочестері, ставав з політичною промовою Ґрін, голова Американської Федерації Праці; Ґрін хвалив Ал. Смита та радив робітникам дати йому нагоду виплисти на ширшу політичну арену. На конвенції поставлено внесок за попертєм кандидатури Ал. Смита; резолюцію відослано до резолюційної комісії, яка відай її прийме.

Нюарський банкир Меккартер, хоча републиканець, виступив зі заявою за Смитом; він буде його попирати тому, бо Смит є „мокрий", а Гувер нічого не робить для прогибіції.

Раскоб, голова виборчого комітету демократичної партії, заявив, що партія видасть при сих виборах що найменче чотири міліони долярів. Він певний, що він збере богато більше.

Президент Кулидж відбув конференцію з кількома републиканськими провідниками; вони говорили йому, що популярність Гувера на заході сильно зростає.

Південні методисти постановили на своїй конференції в Канзас Сити не попирати ніякого кандидата, що стоїть за обмеженкєм прогибіції; резолюція видимо звернена проти Смита.

СЛІДСТВО НАД БУТЛЕҐЕРАМИ В ФИЛАДЕЛФІЇ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, Па., 28. серпня. — Державна прокураторія, що розслідже діяльність бутлеґерів у сій околиці, ствердила, що місцеві бутлеґери вложили в місцеві банки під прибраними іменами/10 міліонів долярів. Прокураторія каже, що бутлеґери вдержують для своєї охорони великі зорґанізовані банди з оружених опришків. Прокураторія збирається предложити ті всі факти в короткім часі великій лаві присяжних суддів.

МАДЯРЩИНА ЗАЛИЦЯЄТЬСЯ ДО АМЕРИКИ.

НЮ ЙОРК, 28. серпня. — На кораблі Олимпику приїхав сюди мадярський історик Імре де Йошіка-Герцеґ. У своїй розмові з ґазетярами говорив він, що Мадярщина жде від Америки допомоги в своїм тяжкім положенню. Він упевняв, що Мадярщина війни не хотіла, але мусіла йти до неї, бо була звязана з Австрією.

Тимчасом сими днями приїзджає сюди ґраф Михайло Каролі, що був провідкиком ліберальної мадярської републики, поки її не повалили большевики. Свого часу його до Америки не пустив уряд. Тепер він приїзджає сюди для переїзду з Мексика в Еспанію. Для його привитання зібрався великий комітет з відомих ліберальних діячів Злучених Держав. Каролі є отвертим ворогом теперішнього уряду диктатора Горті.

„РОСІЯ НЕЗАДОВГО ПЕРЕСТАНЕ КУПУВАТИ ЗА ГРАНИЦЕЮ".

НЮ ЙОРК, 28. серпня. — Нюйорський адвокат Пол Крават, вернувши з подорожі по совєтській Росії, каже, що Росія скоро перестане купувати товари поза границями краю.

До такого переконання прийшов він на основі власних спостережень у Москві. Каже він, що державні урядники живуть там так само, як робітники. Життя їх монотонне. Вони купують придабашок зі заґраниці щораз менше, і незадовго не будуть їх купувати зовсім.

ВБИЙСТВО З РЕВНИЦЬ.

САКРАМЕНТО, Каліфорнія, 28. серпня. — Поліція арештувала нині 35-літнього залізничого робітника Персі Т. Барнеса, котрий у приступі божевілля на тлі страшної заздрости за свою жінку вбив четверо людий.

Заздрість мужа звернена була передовсім проти Кларенса Монсі, котрий мав навіть старатися о розвід між подругами, щоби відтак оженитися з розведеною женою Барнеса. Як говорив перед смертю Монсі, Барнес прийшов до дому своєї жінки, з котрою він не жив, викликав його на ґанок і тут пострілив смертельно. Опісля Барнес пішов до дому Чарлза Кертиса, брата своєї жінки, тут убив його. Опісля вбив Чарлза Клайна, другого кревняка своєї жінки. Якийсь Ларкин змилосердився над смертельно раненим Клайном та взяв його на своє авто, щоби відвезти його до шпиталю; бачучи се, Барнес стріляв до нього та ранив його тяжко. Ларкин вийде з афери з життем. Опісля Барнес убив ще Лена Гіґарта, теж жінчиного кревняка.

Як говорила жінка, одинокою причиною для сього масового вбийства жінчиних кревняків могло бути підозріння, що вони попирали старання Барнесової о розвід.

З Барнесом арештовано також його товариша Коберна, котрий в той час був з ним. Поліція думає, що Коберн причетний до цілої стріляники, але прокуратор, розпитавши Коберна, прийшов до переконання, що Коберн невинний.

НЕЩАСНІ ВИПАДКИ З ОРУЖЕМ.

ОВКЛЕНД, Н. Й., 27. серпня. — У таборі пластунів повіту Савт Берґен, в стеті Ню Джерзі, загинув від пострілу кулею 13-літний хлопчина Роберт Офермен. Поліція догадується, що вбили його два товариші, що жили з ним в тому самому шатрі; вони пропали з табору без вістки.

Від подібного случаю загинув в Ню Йорку 16-літний Вилієм Орлов з Бруклина; поліція підозріває за вбийство його товаришів і одноліткїв Леонарда Ґайґера та Ґустава Кронковича.

1,500,000 КИТАЙЦІВ ГОЛОДУЄ.

ШАНҐАЙ, 27. серпня. — В провінції Чілі 1,500,000 людей стоїть перед голодовою смертю, коли не прийде який ратунок і то в найблизчім місяці. Треба яких $10,000,000, а дати їх може тільки Америка.

БУЗЬКИ ВЕРТАЮТЬСЯ.

ПАРИЖ, 27. серпня. — Вже наближається осінь. Великі хмари бузьків тягнуть зі всіх сторін Европи в напрямі Альжиру в Африці, де вони зимують.

УНІВЕРСИТЕТ НЕ ХОЧЕ ВСТУПИТИСЯ.

Для прикраси міста Вінніпеґу придумано пару літ тому плян зроблення широкої вулиці від Портедж Аве. до будинку парляменту. Сей плян вчасти й здійснено. При новій улиці стоїть тепер новий будинок стору Годсон Бей Ко. Улиця мала переходити через посілість, на котрій стоїть будинок університету, та, як показується, управа університету не позволяє, щоби місто взяло собі її посілість на нову улицю. Університет каже: „Або дайте нам нове місце на будинки університету, або тримайтеся відси здалека". І на доказ того, що се не жарти, університет навіть позагороджував доступ до університету з улиць, які мали скористати з утворення нової улиці. Правительство мусить спішитися з вирішенням питання, де мають бути побудовані нові будинки університету, бо університет стоїть під боком парляменту, як гріх.

НЕ КОЖДОМУ СЕ СУДИЛОСЯ.

Проф. др. Артур Голмс з Пенсилвенійського Університету в Филаделфії говорить, що мозок кождої людини має шість міліярдів (6,000,000,000) комірок. Людина може що дня навчитися 30,000 ріжних нових річей, отже якби вихісновувала у відповідний спосіб свій час, то за 50 літ викорнстала би всі комірки мозку. Та мало кому судилося так богато навчитись.

НА СЕЛІ ЗЛЕ.

Три випадки самовбивства трапилось майже одночасно по наших селах: у Хоросткові повісився Йосиф Козак, у Чучманах — Клим Петришин, у Копичинцях пробував утопитись Михайло Баран.

48 ДНІВ БЛУКАВ ПО ПУСТАРЯХ ПІВНОЧИ.

Канадійський проспектор Енді Тейлор з Савт Поркюпайн, Онт., пережив у пустарях північної Манітоби історію, яка заледви чи уступила би в чім історії переживань ген. Нобіле і його товаришів на підбігунових ледах. Тейлор вибрався був на північ для пошукування за мінералами, і заблудив. Блукаючи, він зробив 300 миль дороги. Він думав, що йде все вперед, але в дійсности ходив колесом. Так блукав 48 днів. За той час подер майже до чиста своє одіння, сходив до чиста чоботи. Голодував тижнями. Коли бачив мертві риби на воді, пливав за ними, ловив їх і так заспокоював свій голод. Коли міг зловити живу жабу і зїсти її, то се був для нього присмак. Дійшло до того, що міг іти вже тільки 50 до сто стіп за раз. Індіяне найшли деякі сліди його блуканини і дали знати про се білим людям. Приятель Тейлора, Фред Колмен з Кобалт, Онт., взявся до шукання за ним і при помочи літака остаточно найшов його 14. серпня та привіз живого до Ди Па. В часі своєї блуканини Тейлор стратив 50 фунтів на вазі і виглядав уже більше на ходячий кістяк ніж на чоловіка. Його відставлено з Ди Па до Ґенерального Шпиталю у Вінніпеґу, щоби прийшов до себе.

НОВІТНИЙ САМАРЯНИН У ВІННІПЕҐУ.

Відоме оповідання про милосердного Самарянина розуміє Едвард Вурш по свойому. В вівторок, 14. серпня, він їхав троком по дорозі Іст Ст. Пол під Вінніпеґом і переїхав та поважно потовк торговця худобою Натана Фінкля. Переїхав, подумав, що се зле, підняв переїханого на трок, повіз його яких 200 стіп дальше, а там зміркував, що се непотрібний тягар і скинув Жида в рів тай поїхав дальше. На щастя надїхав тою самою дорогою иньший трок і сей забрав покаліченого до шпиталю.

Коли вістка про сей випадок появилася на другий день у часописах, Вурш зголосився сам у поліції, як той, що переїхав Фінкля. На питання, чому скинув його в рів, Вурш відповів, що не знав, чи Фінкель дуже потовчений, а не хотів йому терпіти, бо той дуже лаявся. Одначе в суді таке оправдання не дуже помогло. Вурша і його товариша Г. Цайкле, який враз з ним їхав троком, арештовано за тяжке потовчення чоловіка і суддя навіть відмовився приняти за них залоґ, поки не покажеться, що життя Фінкля не є в небезпеці.

БРИТАНІЯ ЗАПЛАТИТЬ КАНАДІ $1,400,000.

Канадійський міністер фінансів, Джеймс А. Роб, перебуваючи недавно в Анґлії, заключив з британським міністром фінансів Винстоном Чорчілом угоду, на підставі якої Велика Британія має заплатити Канаді $1,400,000, як останок воєнних претенсій.

ЗАКОПАНИЙ СКАРБ ПІД ЛЬВОВОМ.

Бувший московський жовнір Пагор приїхав на днях з Лодзі до Львова й тут зізнав на поліції, що коли боровся під Перемишлем в 1915 р., дістав приказ поїхати з старшиною й трома иншими жовнірами до одної з підльвівських місцевостей. Тут вони, згідно з приказом, в полі, під чотирма смереками викопали величезну яму й сховали в ній кількадесять скринь золота й дорогих каменів. Відтак поклали до цеї ями тіла двох осіб, і все те присипали землею. З того часу минуло 12 літ. Міжтим помер згаданий старшина й трох жовнірів, що були свідками закопання скарбу. Живе тільки Пагор, що памятає подію, але не тямить місця. На всякий випадок застерігає собі 10 відсотків находного, якщо скарб найдеться. Поліція розіслала своїх урядовців, що в ріжних місцях львівських періферій почали пошукування. Довколичні мешканці, побачивши те, почали собі пошукування на власну руку.

КВАТИРУНОК, ЧИ КАРНА ЕКСПЕДИЦІЯ?

Дня 18 і 19 липня 1928 кватирували в Лісниках, пов. Бережани, польські 9 і 22 полки кавалерії і наробили стільки шкоди, що малося враження, що це підчас війни. Кватири робили жовніри без жадного порядку, де хто хотів, а коні кватирували по стодолах, випрятаних через людей вже на звожування збіжжа. Жовніри забрали сіно і конюшину, кілько хто хотів, не питаючися о дозвіл, а під коні стелили околоти, призначені на пошиття дахів. І коли один чоловік проти того запротестував, жовніри дошкуляли йому через цілу ніч так, що чоловік утік з хати і навіть в хаті не ночував. Люде жалувалися у полковника на це, одначе помочи не найшли. І коли 20 липня військо відійшло, село виглядало мов по пожарі або по наїзді. Зверхність громадська списала всі шкоди і внесла їх до старости до Бережан, жадаючи заплати за всі шкоди.

ЗАПЕВНЕННЯ ВІРНОСТИ.

Польський міністер закордонних справ Залескі, що перебуває тепер на відпустці у Франції, мав розмову з представником одного французького часопису. Міністер заявив, що головне завдання Польщі в цїли вдержання мира, є ступати рамя в рамя з великою французькою републикою, з котрою лучить її непохитна дружба. Франція знайде Польщу завсіди при собі у всяких акціях міжнародньої солідарности, чим створиться непохитна тама, об яку розібються всі, хто намагавсяби грозити війною.

БАНДИТИЗМ.

У березівськім повіті гуляла від довшого часу ватага „своїх" бандитів. Тепер виявилося, що це парубки з Ґодової (повіт Стрижів): два брати Шопи і Станіслав Заморський.

АМЕРИКА ЗБЛИЖАЄТЬСЯ ДО ЕВРОПИ

ТАК РОЗУМІЮТЬ ФРАНЦУЗИ ПРОТИВОЄННИЙ ДОГОВІР КЕЛОҐА. ЧИСТИЙ БИЗНЕС ПХНУВ АМЕРИКУ ДО ТАКОГО КРОКУ. А ДЛЯ БИЗНЕСУ ТРЕБА СПОКОЮ.

ПАРИЖ, 28. серпня. — Французька преса обговорює тепер широко, що саме склонило Америку до форсовання договору проти війни. І приходить до переконання, що ніщо інше а тільки бизнес. І саме через бизнес хоче Америка цілковитого замирення в Европі, щоби мати забезпечення для тих інвестацій, які вже поробленo і які американські капіталісти ще думають поробити. Тому для Америки буде найкраще, коли той стан посідання, який є, буде санкціонований.

В Франції, річ ясна, дуже раді з такого становища Америки, бо це означає забезпечення Франції і тих держав, що істкують з її ласки. Французи кажуть, що Злучені Держави перебрали тепер на себе ще сильнішу моральну ґарантію як ту, колиб були членами Ліґи Націй. Келоґ продовжив тепер діло Вилсона і його закріпив.

ЧОМУ КЕЛОҐ НІЧОГО НЕ ГОВОРИВ.

БОЯВСЯ ПОШКОДИТИ СПРАВІ І МОВЧАВ. ТОМУ І ВИЇХАВ ЧИМ СКОРШЕ З ПАРИЖА ДО ДАБЛИНА.

ПАРИЖ, 28. серпня. — Ломлять собі в Парижі голови, чому то Келоґ не сказав ні слова ні при підписуванню договору ні на офіціяльнім обіді. Через Келоґа треба було стратити цілий день на пертрактації з представниками других держав, котрі доконче хотіли говорити. Кажуть, що Келоґ боявся обговорювати близше договір, щоби не сказати забагато або замало, бо як одно так друге готово було пошкодити. А до того і другі представники булиб договір ріжно собі толкували і це внесло би з місця певне замішання. Тому Келоґ мовчав, як кажуть, по наказу президента Кулиджа.

Щоби освободитися від розмов з кореспондентами і репортерами та розмовами з представниками других держав, покинув Келоґ чимскорше Париж та виїхав до Ірляндії, де побуде три дні. Його довший побут в Ірляндії ніж у Франції пояснюють тим, що він має в Ірляндії особистих давних приятелів, котрих хоче відвідати.

ЮГОСЛАВІЯ ВЖЕ ПІДПИСАЛА ДОГОВІР.

БІЛГОРОД, 28. серпня. — По 15 державах, що положили свої підписи на договорі в Парижі, перша Югославія, з 44 других держав, підписала договір, який вже і вислано до Вашінгтону.

ШТРЕЗЕМАН СКОРОТИВ СВІЙ ПОБУТ В ПАРИЖІ.

КАЖУТЬ, ШО ВІН ВИГОЛОСИВ ПОЛІТИЧНИЙ МОНОЛЬОҐ. ВИСКАЗУВАВ ПОБАЖАННЯ НІМЕЧЧИНИ, А ПОАНКАРЕ ТА БРІЯН СЛУХАЛИ І МОВЧАЛИ.

ПАРИЖ, 28. серпня. — Німецький міністер заграничних справ Штреземан, котрий заступав Німеччину при підписанню противоєнного договору, покинув Париж о 24 годин скорше як це було в пляні. Кажуть, що погане здоровля змусило його відїхати до Баден-Баден на кілька тижнів лікування. Кромі того нічого йому було робити в Парижі. Його розмову з Поанкаре і Бріяном казиває німецька преса „політичним монольоґом", бо Штреземан котів добути якусь обіцянку в справі евакуації Надренії і зафіксовання репарацій, але нічого не осягнув. Він говорив, а другі мовчали. Мимо цего, Штреземан має бути доволі задоволений зі свого побуту в Парижі.

СОВІТИ РІВНОЖ ПІДПИШУТЬ.

ДУМАЮТЬ, ЩО ЇХ ПІДПИС ЗМУСИТЬ АМЕРИКУ ДО ВИЗНАННЯ СОВІТІВ.

ПАРИЖ, 28. серпня. — Совіти не привязують до договору Келоґа великого значіння, але заявляють, що його підпишуть, але пороблять певні застереження подібно як це зробили Анґлія і Франція. А підпишуть тому, що це буде кроком до навязання блищих зносин з Америкою. Бо годі буде Злученим Державам далі держатися осторонь. А совітам не так дуже ходить о дипльоматичне визнання як о капітали, які поплилиб скорше, як совіти булиб визнані.

ВІЙНА — ЦЕ КРИМІНАЛЬНИЙ ЗЛОЧИН.

ТАК КАЖЕ ВАТИКАНСЬКИЙ ОРҐАН. ТРЕБА ЩЕ СОТКИ ЛІТ ЖДАТИ, ЗАКИ ПОЗБУДЕМОСЯ ВІЙНИ. ХВАЛИТЬ ДОГОВІР КЕЛОҐА ЯК ЗМАГАННЯ ДО МИРА, АЛЕ ГАНИТЬ ЗА ТЕ, ЩО В ДОГОВОРІ НЕ ЗВЕРТАЮТЬСЯ ДО БОГА.

РИМ, 28. серпня. — Ватиканський орґан Оссерваторе Романо обговорює широко противоєнний договір Келоґа. Він каже, що війна стала тепер звичайним кримінальним злочином і буде ще таким довгий час. Договір Келоґа війни не усуне, але всеж таки його декларація, хоч має плятонічне значіння, є виявом тої свідомости, що пре до мира. Колись та свідомість побідить і війна зникне, але на це треба ще ждати довгі сотки літ.

Ватиканський орґан критикує договір за те, що нема в нім згадки про Бога та що в такій важній справі не зверталися о поміч до Спасителя.

ЧИМРАЗ БІЛЬШЕ СТУДЕНТІВ НА УНІВЕРСИТЕТАХ.

БЕРЛІН, 28. серпня. — Мимо осторог уряду, щоби не йти так масово як досі на науку до університетів, число студентів чимраз більше зростає і в послідним семестрі перейшло 100.000. Навіть зростає число слухачів ветеринарії, хоч автомобілі випихають коней і для ветеринарів стає чимраз менше роботи.

ВЕРЕСЕНЬ — МІСЯЦЬ СИРОТИНЦЯ-ЗАХИСТУ У. Н. СОЮЗА

„SVOBODA" (LIBERTY)
FOUNDED 1893
Ukrainian newspaper published daily except Sundays and holidays at 83 Grand Street, Jersey City, N. J.
Owned by the Ukrainian National Association, Inc.
Edited by Editorial Committee.
Entered as Second Class Mail Matter at the Post Office of Jersey City, N. J. on March 0, 1911, under the Act of March 3, 1879.
Acceptance for mailing at special rate of postage provided for in Section 1103 of the Act of October 3, 1917, authorized July 31, 1918.

SUBSCRIPTION RATES: Three cents a copy.		ПЕРЕДПЛАТА: Поодинокє число три центи.	
One year	$ 7.00	На рік	$ 7.00
Six months	$ 3.75	На пів року	$ 3.75
Three months	$ 2.00	На три місяці	$ 2.00
Foreign and Jersey City Rates:		В Джерзи Сіті і Заграницею:	
One year	$10.00	На рік	$10.00
Six months	$ 5.00	На пів року	$ 5.00
Three months	$ 2.75	На три місяці	$ 2.75

За оголошення редакція не відповідає.
З Канади належить висилати гроші лише на f. зв. Foreign Money Order.
За кожду зміну адреси платиться 10 центів.
Телефон „Свободи": 498 Montgomery. Тел. У Н. Союза: 1838 Montgomery.
Адреса: "SVOBODA", P. O. BOX 346, JERSEY CITY, N. J.

ДВІ НОМІНАЦІЙНІ ПРОМОВИ

З виголошеннем номінаційної промови демократичним кандидатом Ал. Смитом американські горожани можуть уже перевести порівнанне між найголовнійшими заявами обох головних кандидатів при сьогорічних президіяльних виборах.

З усіх питань найбільше яскравим є звичайно питанне прогибіції. Тут оба кандидати стоять різко проти себе. Гувер стоїть за виконуваннем 18-ої поправки до конституції та виразно заявляється проти її відкликання або обмеження. Смит так само виразно заявляється за потребою виконування прогибіції, але він особисто стоїть за поправкою прогибіційного закона та відданнем справи під заряд стейтів.

Друга важна справа се рільнича, а саме справи допомоги фармерам. Оба кандидати стоять за потребою такої допомоги. Тільки Гувер бачить допомогу в тарифі на заграничні продукти, дальше в реорганізації продажі продуктів американських фармерів та в сотворенню федеральної фармерської ради для розвивання фармерських організацій. Смит заявляється проти тарифи, але теж говорить про потребу федеральної організації для фармерських справ.

У справі тарифи Гувер заявляється за її потребою як неминучою захороною для економічного життя Америки, хоча він натякує на потребу деяких змін у теперішній тарифі. Смит каже, що тарифа повинна бути оперта на чисто бизнесовій основі. Що се значить, він докладнійше не поясняє, а тільки заповідає, що в сій справі буде держатися „високої політики Вилсона".

У заграничній політиці Гувер бачить найважнійшу ціль у задержанню мира. Смит бачить мир теж як ціль американської політики, але додатково заявляється проти вмішування Злучених Держав у справи Мексика та других латинських країв Америки. Оба заявляються за проголошенням війни поза законом.

Гувер обіцює далі добробут, який він уважає за благо републиканської адміністрації; Смит уважає сей добробут казкою. Гувер підчеркує ощадність уряду, Смит обіцює ще кращу ощадність. Гувер показує на обниження податків біднійших верств населення, Смит каже, що знижка була тільки фікційна. Смит, звичайно, підчеркує надуживання в уряді, тоді як Гувер про се мовчить.

У двох незвичайно важних справах, а то в справах іміґрації та робітників, ріжниці між обома кандидатами ще менчі. Словом, сущна ріжниця між кандидатами лежить у справі прогибіції, яка однак не може бути практично такою важною справою, як вона на верха виглядає, та в справі тарифи, яка знова обходить у першу чергу фабрикантів. На загал кажучи, ріжниці між обома кандидатами не є досить основні.

Письменство на Радянській Україні.

Придавлене українське слово почало буйно відроджуватися на Великій Україні з першого-ж дня революції 1917 року. Відразу зявилися нові українські ґазети, журнали, а разом з тим появилося досить значне число нових літераторів. Значна частина з них не устигши розцвісти одцвіла, не маючи до того власних даних. Деякі завдяки страшним подіям, що відбулися на землі Великої України, знівечилися й загинули для рідного письменства. Частина відійшла на іміграцію, де працює в тяжких умовах іміґрантського життя, що відбивається неґативно на їх творчости.

Започаткувавши буйний розцвіт, українське письменство з початків революції скоро змушене було зовнішніми подіями, нападом червоної та чорної Московщини на молоду українську державність, пережити крізу. Багато з молодих і подаючих надію таланів склали свою зброю-перо й може на віки вже втрачені для рідного письменства. Також немало молодих, подававших великі надії культурних сил, загинуло в боротьбі, або від терору чужоземної навали та стали жертвою страшних пошестей і голоду, що так люто панували на наших рідних землях.

Багато літераторів мусіло пристосовуватися до небувалих у цілому світі тяжких обставин для письменства. Страшна большевицька цензура над вільним словом і творчістю зламала та звела на нівець багато таланів, або зробила трубадурами московського червоного лаптя на Україні. Проходив час і зпід тяжкої большевицької руки все-ж таки почало продиратися нове духове життя, незалежне від жадних большевицьких пут. На перекір всім стараням червоних Аракчеївих все життя тягнути на один большевицький копил, жива душа українського письменства знайшла свої власні стежки й, розливаючись по мертвому большевицькому червоному морю, виносить на поверхню його самобутнє й своєрідне українське письменство. Нехай воно ще буде подекуди приправлене червоним большевицьким сосом, але само письменство вже стало переростати епоху червоної „казьонщини" й випливати на шляхи самобутнього й своєрідного українського.

Вже тепер майже у всіх літературних збірниках, журналах чи окремих творах червоного письменства стає менше й менше данини революційному часови, данини цьому хвилевому захопленню подіями, переходовому часови революційного бунту народа та псевдореволюційної диктатури пануючого московського імперіялізму на Україні.

Вже не так часто подибуються теми в червонім письменстві, присвячені виключно революційному пролетаріятови, революційним прислужникам московсько-комуністичної партії — ці Державінські оди на честь „улюбленого царя". А замісць того все більше подибуються літературні теми, присвячені цілому національному життю українського народу, на теми загально-національні, загально-народні та загально-людські. З чистого комуністично - льокайського, яким змушене було бути українське червоне письменство в ті часи, коли на Україні панував виключно червоний кат, воно тепер стає загально-людським, стає більше універсальним і незалежним від большевицько-червоного приписутрафарета комуністичної партії.

Стаючи все більше на рейки йому властиві, червоне письменство чим далі тим більше видає на Україні нових письменників, нових таланів, що вже не втискаються в рямки виключно вимог цензури комуністичної партії. Поруч зі старими письменниками, та тими, що започатковували на зорі останньої революційної боротьби українського народу за своє визволення, за останні деять років зявилося богато нових, молодих сил, що подають великі надії. Коли вчитуватися в сучасне червоне письменство Великої України, то ясно вже не лише відчуваєш, але й уявляєш собі ті шляхи, що ведуть його до розцвіту. Вже тепер є українські письменники, якими зачитується в перекладах на инші мови вся Радянська Росія. Правда, від них несе ще примітивізмом, власне який лише промовляє до середнього, примітивного читача, але є всі дані, що розвиваючись далі, наше письменство скоро пересягне межу примітивізму й займе достойне місце не лише серед радянського російського письменства, але й серед світового.

Немає вже сили, якаб скувала душу українського народу, що прокинулася від давного спання до активного життя. В своїх глибинах українська душа має всі підстави для того, щоби і в червоному письменстві стати на рівні з світовим письменством. Коли не станеться якоїсь нової страшної катастрофи, то безперечно недалекий той час, коли українське письменство знайде своє місце в пантеоні світового письменства, а це вже пятьдесять процент успіху в боротьбі українського народу за свою державність.

Чи Німеччина могла виграти світову війну!

На таке питання, завдане недавно французському ґенералові-маршалкові Фошові, цей відповів:

Так! Німеччина могла виграти світову війну і то не тільки з початку, але ще й на весні 1918 року. Виграла би її, якщоби стратеґічні пляни, які очевидно були добрі, трохи ще зручніше були зреалізовані. Сьогодні ще, каже бувший головнокомандуючий військами Антанти — не розумію, чому Німці так завели в технічному переведенні своїх стратеґічних плянів. Дивує мене напр., що німецький ґенеральний штаб за мало журився правим крилом своєї армії. Знаю, що барон ґенерал Шліфен опрацював був плян німецької офензиви проти Франції і Бельґії, й безустанку домагався дефінітивного означення завдання, яке мало-би припасти правому крилові армії, яке було призначене облягати Антверпію і обсадити побереже каналу Ляманш принаймні по Бульон. Праве крило німецької армії, що йшло в виді вяхляра через Бельґію і північну Францію, повинно було бути заєдно скріплюваним, ґраф Шліфен ще на смертнім ложі накликував до забезпечення правого крила німецької армії.

Та німецький ґенер. штаб поповнив таки ту велику похибку, що надмірно ослабив праве крило в користь лівого, яке стояло в Льотарінґії і Альзації, а зробив це тим чином, що в рішаючій хвилі вислав три дивізії проти Росіян до Східних Прус, хоча там битва між Гінденбурґом і рос. ґен. Рененкампфом була і так вже виграна для Німеччини. Та через те праве крило німецької армії на Заході зробилося слабе і мале і не могло розвинутися аж до моря. Не могло ставити сильного опору і легко змушено його до відвороту в хвилі, коли під проводом ґен. Клюка зближилося до Парижа. В кілька місяців пізніше Німці старалися направити цю похибку, стараючися обсадити побереже, але їх побито під Ипр. Ця поразка була безпосереднім наслідком ослаблення правого крила.

На запит, чи німецький відворот по битві під Марною був конечний, і чи не зроблено його занадто поспішно, марш. Фош каже:

Зі стратеґічної точки погляду цей відворот був конечний, бо німецька армія знайшлася під Парижем нагло в скрутній ситуації, тому що Французи відкинули праве крило армії взад і прорвали фронт між першою і другою німецькою армією ґен. Клюка і Більова. Та приказ до повороту був занадто поспішно виданий, бо все таки був ще час опамятатися. В цьому відвороті по битві над Марною Фош добачує найбільшу похибку німецького штабу.

На запит, чи не краще булоби Німеччині держатися офензиви на сході а дефензиви на заході, Фош відповів:

Такий плян мав своїх прихильників між Німцями, м. ин. ґенерал Вальдерзе і фон Дельбрік попирали його. Та німецький штаб зробив добре, що не послухав їх. Не думаю, щоби такий плян приніс був Німцям тривкі користи, навіть тоді, якби удалося розгромити російську армію. Росіяне були би уступили в глиб краю і булиби розпочали таку тактику, як проти Наполеона перед сто роками. Німецький плян ділань на західнім фронті був добрий, тільки траплялися похибки у його переведенню.

Далі згадує Фош ще раз, що Німці могли виграти війну ще й на весні 1918 р. Якби удалося їм дійти до Аміен, тоді відтялиби французьку армію від анґлійської. Але навіть пізніше, по офензиві ґен. Манжен 18. липня 1918 р., положення Німеччини ще не було розпучливе. Не розумію — каже Фош — чому коло 20. серпня 1918 р. ґен. Людендорф не зарядив відвороту до лінії Мец-Брукселя-Антверпія. Французи поробили вже тоді приготовання заатакувати т. зв. лінією Гінденбурґа; колиб Німці були відступили на лінію Мец-Брукселя, требаби було зачинати все на ново. Такий стратеґічний відворот міг би був продовжити війну ще принайменше на рік, а в таких часах за рік може статися богато несподіванок. Та з другого боку розумію, що Людендорф не міг тоді зарядити відвороту з моральних зглядів; це виглядало би на пониження для нього, а крім того Німці булиби потерпіли в тім відвороті великі матеріяльні втрати, які не легко булоби потім надолужити.

Вкінці Фош підкреслює, що ще й у листопаді 1918 р., могло бути инакше, якби Німці могли були зорґанізувати фронт здовж Рену. Але на це не позволили вже внутрішні суто німецькі причини. Народ був занадто виснажений війною з усіма, опущений своїми союзниками, огірчений на провід, домагався негайного мира.

„Мої ретроспективні уваги — кінчить Фош — нікому не поможуть, мимо того, що можуть бути цікаві. Але що булоби сталося, якби..."

ДАВНО ГОЛКА БУЛА ДОСТУПНА ЛИШЕ КНЯЖНІЙ.

Хто гадав би, що такий звичайний прилад, як голка, знали люде від початку світа, помилявся би. Голку винайдено щойно в XV. ст. В давну давнину уживали до зшивання шкір, якими накривалися, тонких і гостро затесаних костей з вижолобленою діркою, через яку наволікали сушені жили, згл. тенеса звірят. До часу винайдення голки до шиття — около 1410 р. — вбогі люди одяги „зшивали" терням, а богатші срібними або золотими цвяшками. Винайшов голку париський фабрикант дроту Туранжо. Він роздумував над удосконаленням свого ремесла. Тому, що голку тяжко було виробляти, бачили її лише в тоалетах княгинь і королевих. І так коробку з голками дістала між иншими шлюбними дарунками дочка Людвика XI., королева Франції Де Божо. В Анґлії не знали голки до часів короля Генриха VIII. (1509—1547). Тоді то привезла голку з Франції гарна, пізніше така нещаслива Анна Болен і може приповідка „голки проколюють любов" зачалося від тої нещасної королеви.

В. Кедровський.

1917 РІК.

(194)

Крім того був уряджений протест проти моєї кандидатури „представниками" залізничників і телеграфістів, які під проводом М. Ковенка в складі 6—8 людей силоміць вдерлися, мов гурт пяних гультаїв на засідання Центр. Комітету й у гострій загрожуючій формі почали пропонувати у міністри деяких своїх кандидатів. Між тими кандидатами був і М. Ковалевський, що, як і М. Порш, поняття не мав про військові справи. Разом з тим ці „спасителі" України різко протестували проти моєї кандидатури. Ясно було, що цей напад ватаги був аранжований кимсь з членів Ц. К. партії, бо ця „делеґація" виявила повне поінформування у всіх таємних розмовах в Цека, хоч, здається, між ними не було навіть членів партії соц.-революціонерів.

Тому, що ця сцена відбулась у моїй присутности, то я заявив, що кандидатуру свою на військового міністра самим рішучим чином і без їх вимоги я знимав раніше з своїх особистих міркувань, але тепер, коли маю такий брутальний протест зі сторони тих, кого ні я не знаю й які, гадаю, мене не знають, а також до Ц. К. партії і військового міністерства ніякого відношення не мають, я попередне своє рішення обміркую й можливо, що відмову свою возьму назад. Така моя позиція, звичайно, викликала ще більше роздратування й на мою адресу почулися ріжні погрози, викрики „що у нас документи є..., ми своїми заходами" і т. д. Вся ця гидка сцена скінчилась тим, що їх всетаки з кімнати „виставили" самі „праві" члени Ц. К.

Згодом, у 1919 році, я довідався, що то-за документи були, якими мені погрожувано.

Тоді на Жмеринці стояв другий ґвардейський корпус, про що я згадував уже, у повному боєвому складі. Він кожну хвилину міг вирушити на Київ і легко зліквідувати нас.

Комісаром цього корпусу був прапорщик Ликов, який з початком 1916 року був портупей-юнкером в Одеській школі прапорщиків, де я тоді був інструктором. Людина він був літня, щось під 41. рік. У школу прибув з позицій старшим унтер-офіцером. Був скрайно правих поглядів. Лаяв війну, що привела його до мобілізації й він примушений був десь у Приволжчині покинути на чужий догляд невеличку свою фабрику червоного краму, чи що.

Я завжди входив в його становище юнкера, підтоптаного вже життям чоловіка й по можливости полегшував його становище. Таким чином ми зійшлися близче й, як кажуть, часто розмовляли „по душам". По скінченню ним школи ми розсталися приятелями. Отже тепер, будучи глибоко переконаним, що комісарство його є тільки тактичний крок, „дань часу", я послав до нього секретного післанця, щоби налагодити з ним таємний звязок. Післанцем був один з бувших членів Військової Ради Південно-Західного фронту, на жаль, тепер назвиська не памятаю (здається Павленко, або Поданенко, чи може Бондаренко).

Цьому посланцеві я дав завдання вести себе так як активний большевик, аґітувати скрізь на большевицькі теми, які тільки вбредуть у голову, а тимчасом інформуватися про життя, наміри й склад корпусу. А коли пощастить увійти в звязки з комісаром, то нагадати йому мене й просити, якщо буде зручно іменем моїм вжити заходів, щоби його корпус не йшов на Київ, а вибирався на Московщину через Проскурів-Шепетівку й т. д. У своїх розрахунках я не помилився й все наладналось як найліпше. Я мав що-ночі таємні розмови зі своїм посланцем по прямому дроту й одержував від нього потрібні інформації, або давав йому нові завдання.

Наслідком цього звязку було те, що другий ґвардейський корпус, не дивлячись на шалену аґітацію в ньому Е. Бош та инших видатних большевиків йти на Київ, не рухався, а товкся увесь час на одному місці, разом з тим пропускаючи через Жмеринку наші озброєні війська, що йшли, иноді невеликими ґрупами на проти-большевицький фронт. Хоч у корпусі було до 30 тисяч большевицьких баґнетів, шабель і артилерії (легка й важка), а Українців антибольшевиків усього тисяч 5—6, корпус був спаралізований для негайного нападу на Київ. Подаю копію одної з телеграм Ликова, яка характеризує сказане: „Ставка. Главковерху Криленку: Другий Ґвард. корпус в мойому розпорядженні. Крапка. Розброю Українців кома салдати відмовляються тому кома що в кожнім полку є до 1000 Українців Крапка. Намагався обеззброїти два ешалони гайдамаків кома але це не вдалося через їхню непохитність Крапка. Один ешалон Волинців обеззброїли й розформували козаки Крапка. Щоб рушити проти Українців кома необхідно виділити Українців і відіслати їх на фронт крапка кома тоді можна рушити на Київ, крапка. Иншого виходу немає крапка, Ликов". Ось той напрям і метода праці, що „большевик" комісар взяв, у порозумінню з моїм посланцем. Наскільки він правдивий і корисний для нас, свідчить факт, що другий ґвардейський корпус так і не захопив Києва. Українці були з нього відокремлені й направлені на проти-німецький фронт, а попали на проти-большевицький. Нарешті, коли вже не можна було далі викручуватися й зважаючи на вимоги командирші корпуса Евгенії Бош, та представника від Київського Совдепу Л. Пятакова, Ликовим була направлена проти Київа корпусна артелерія, але без жадного піхотного прикриття.

Я був своєчасно повідомлений про шляхи, якими мусить йти ця артилерія, про її склад і стан, та про час руху. Ці відомости я негайно передав по прямому дроту, здається особисто командирови 34-го корпусу ґенер. П. Скоропадському, що боронив підступи до Київа з півдня, чи може голові корпусної Ради, тепер добре не памятаю, для відповідних заходів.

34-тим корпусом були вислані розїзди кіннотчиків, які цю „грізну" артилерію забрали на поході в свої руки спокійно, без значного опору.

Таким чином загроза знаменитого 2-го ґвардейського корпусу, що йдучи, знявшись самовільно з позицій, до Жмеринки, розграбував на своєму шляху не один десяток українських сіл, та деякі з них майже зовсім випалив, була остаточно спаралізована, бо й піхота його була вже значно здезорґанізована.

Мої часті розмови зі Жмеринкою, та ще з тим, хто вів там большевицьку аґітацію у залізничників, що контролювали всі розмови й телеґрафічні розпорядження, які йшли з Києва, викликали підозріння, які, очевидно, хтось з ближчих моїх противників скористував, в цілях особистої боротьби зі мною. Наслідком цього й була та демонстрація проти мене, про яку я говорю.

Точні причини мого арешту й досі мені не відомі, хоч я робив спроби вияснити їх, але нічого не пощастило.

Бувший тоді член Ц. К. Партії, належавший до опозиції мені А. Степаненко, на запитання моє в 1919 році про причини мого арешту відповів:

— Ви щось тоді дуже закрутили на фронті, а ми не знали, що ви робите й до чого прагнете.

Тодішний товариш голови спілки залізничників П. Плевако, вже в 1921 р. підтвердив мою гадку, що залізничники запідозріли мене в большевизмі, а коли я йому пояснив в чому була річ в моїх зносинах зі Жмеринкою й зауважив, що можна-ж було бачити, які наслідки є для справи від того, а коли були які підозріння, то цілком льоґічно було запитати про це мене самого, він відповів:

— То була дуже тонка ваша гра, якої, звичайно, ніхто не міг зрозуміти.

На стації Радзівілів у 1919 році я, по деяким міркуванням, щоби поставити в безпечне становище тепер уже небіжчика М. Ткаченка, дав йому притулок у своєму вагоні. Одного вечера в розмовах з ним між иншим питаю його:

(Далі буде).

З УКРАЇНСЬКОГО ЖИТТЯ В АМЕРИЦІ.

ФИЛАДЕЛФІЯ, ПА.

Дещо про економічні інституції.

Зорганізованість Українців на економічному полі до сьогодня, ще так би сказати, в пеленках. Вона ще молода. На економічному полі у нас поки-що обмаль зроблено, хоч, що правда, вже тут і там економічне життя і зорганізованість Українців в Злучених Державах виказують буйні паростки, себто виростають молоді фінансові кооперації, перед якими стелиться цвітиста будучність.

Заки приступимо до властивої річи, себто, до короткого обговорення двох филаделфійських економічних інституцій — 1) „Дністра, позичково-будівельного товариства" і 2) „Щадничо-Позичкової Каси", хочу проаналізувати причини, **чом у нас до сьогодня на економічному полі здобутки такі малі, менші, як у других народів?!** На це питання чимало людий, мілкодумаючих, відповідає, що **ми тому** бідні в економічні інституції, бо наш загал не здібний до організації, бо, мовляв, Українці не хотять держатися купи і не йдуть за кличем **„Свій до Свого"**.

Це „твердження" ніяк не видержує критики, бо характер нашої іміграції був інший, ніж других народів, які нас на економічному полі сьогодня випередили. Наш загал приїхав до Злучених Держав не з думкою і постановою осісти на стало в Злучених Державах. — **Наш загал приїхав до Америки підробитися, себто заробити гріш,** щоб віддовжити своє задовжене господарство, або щоб за зароблений гріш в Рідному Краю купити земельки. Всім іміґрантам-Українцям солодко мріялось в найкоротшому часі повернути домів... Вслід за цим майже всі Українці в Злучених Державах **всі свої, перші гроші висилали до краю!** Серед іміґрантів-Українців, під впливом великої любови і привязаности до рідної країни, витворилась, такби сказати, **„мораль"**, яка полягала в тому, щоби всі зароблені ґроші вислати до краю — до жінки або до батьків. Хто робив инакше, а таких було мало, той мав не конче добру марку, бо, мовляв, він вже відчахнувся від „рідних". — Молоді мущини довгі роки не жинились тут в Злучених Державах, — не розбудовували родинних огнищ і тому у великій мірі чимало нашого елементу не сиділо купко на одному місці (а кождий розуміє, що на місці навіть камінь мохом поростає!) Коротко зібравши згадані і тим подібні прикмети нашої іміґрації, нам прийдеться погодитись з тим, що наш працьовитий і ощадний елемент ані не набував реальностий, ані не мав заробленого гроша на руках, якимби міг оперувати і розбудовувати економічні інституції.

На основі висше сказаного нікому не вільно навіть і думати, що Українці менше талановиті ніж другі народи в ділянці економічного життя.

Довгі роки минали нашій іміґрації і вона все ще жила життям сокола-вірла, який мав полетіти ген-ген в Рідний Край.

Доперва повоєнні часи і наші невдачі при відбудові держави переконали Українців у Злучених Державах живучих що на землі Вашинґтона треба настало осісти і тут загосподаритись так на політичній, як і на економічній ниві, щоб на рівні з другими народами йти в майбутню дорогу життя.

Наш елемент, означивши, своє положення вже на протязі кількох літ, виказує на економічному полі чималі надбання. Велика шкода, що у нас годі мати під руками статистичні дані зі всіх українських фінансових інституцій — однак на основі скупеньких вістий і спорадичних звітів у пресі можна ствердити, що Українці кріпшають на економічному полі.

Передімною звіти із 2-ох економічних інституцій у Филаделфії, Па.

І. Будівельно-Позичкове Тов. Дністер.

Воно заложене в 1922 р. на кооперативних основах (на шерах). Головною задачею „Дністра" є давати можність своїм членам дійти до набуття реальностий — домів.

Дальше, „Дністер" дає членам й такі привілеї: 1) Хто має шери в товаристві і хоче на них на борзі затягнути позичку, то тов. „Дністер" уділює на шери позичку до висоти 90% вартости шерів.

Вкінці, кождий шеровець може вибрати свої ґроші, вложені в шери, з процентом — коли лише захоче.

Згадане товариство є зачартероване, заінкорпороване і підлягає державній контролі (окрім контролі з боку самих шеровців).

„Дністер" розвивається дуже гарно — з року на рік, про що хай числа за себе говорять.

На основі звітів, сконтрольованих державою, бачимо наглядно рік-річний приріст капіталу.

Дня 31. серпня 1923 капітал був $15,728.22, а 31. серпня 1928 р. було вже капіталу $117,345.43.

Порівнавши цифру $15,728,-22 в 1923 р. із сумою $117,345.-43 в 1928 р., побачимо пропорціонально сильний зріст капіталу, який хиба ворожить інституції гарну будучність. На цьому місці можна зарядови, в склад котрого входять: гр. Крутій. М. Дармограй, Е. Кульчицький, П. Найда, Гр. Бучко, Т. Сидоряк, Т. Підлісний, Д. Матіешин, В. Стриновський, І. Бец, Гр. Лесюк, М. Полохайло М. Ґрамяк, як рівнож і членам, поґратулювати і побажати, щоб в невдовгому часі інституція дійшла до міліона і перемінилась в гарний український банк у Филаделфії.

ІІ. Фінансова корпорація.

Ця інституція лише 2 роки стара. На основі звітів бачимо зріст капіталу ось так: в грудні 1926 р. було $14,523.89, а в червні 1928 р. вже $37,262.26.

Взявши під розвагу лише ці дві фінансові інституції (а їх у Филаделфії є більше!), то переконаємося, що український елемент думає про своє завтра. Нині є дані, що наш загал, зрозумівши силу кооперації, ще більше піпре згадані фінансові підприємства і дорівнає другим народам, які сьогодня на економічному полі нас хвилево випередили.

Др. В. Клодницький.

ШИКАҐО, ІЛЛ.

З діяльности Народної Січи ім. П. Дорошенка.

Хто з української іміґрації в Америці не знає тих переходів, що їх треба було пережити Січовій Орґанізації, коли затрув її своїм духом др. Назарк зі своєю Скоропадщиною, коли, поширюючи монархізм, кинув кість незгоди між наші орґанізації, а не то між Січовиків.

Ще півтора року тому назад наша Січ ім. Дорошенка очунялася і зірвала з рутенсько-монархістичною гнилизною та взялася за січову роботу. А в першу чергу звернула увагу на нашу молодь та навязала зносини з другими демократичними Січами в Америці і з старокраєвими Лугами.

Маємо 35 членів, що стало платять свої членські вкладки і тихо, без гомону, ведуть народну роботу, як уміють. При Січи засновано в нас Українську Школу при Зестерн ул. в т. зв. Ґейдж Парку. Льокаль находиться під ч.: 2600 W. 55 St., і В. Раквел ул.

Школу засновано доперва в маю с. р., а вже 32 родини вписали 52 дітей. Учителем є С. Мусійчук, а предсідателем Д. Шумовський. Школа відбувається 3 а й 4 рази в тиждень по 2 години на вечер. Школу ведемо і підчас вакацій.

При Січи орґанізується рівнож і відділи пластунів і пластунок.

Дня 12. серпня відбувся в церковній галі при 4950 S. Pauline St., перший концерт школи. Чистий дохід з концерту вислано через Обєднаннє на старокраєві цілі.

За короткий час істнування школи учитель С. Мусійчук зумів вивчити хлопців і дівчат багато гарних хорових і сольових співів, які припали публиці дуже до вподоби. Попри численні деклямації були також вправи пластунів Січи ім. К. Трильовського та танці дівчаток і козаків, себто свого рода український балет.

Публика зявилася на концерті численно і виповнила галю по береги.

При кінці відограно комедію „Чорт не жінка", а аматори Д. Шумковський, п. Міля Сахно і М. Ґірка вивязалися знаменито зі своїх роль. Було з чого сміятися.

Як вже з того видно, не спимо, а робимо те, що в наших силах.

П. Жовнірчак.

ФИЛАДЕФІЯ, ПА.

Свято Української Школи.

Комітет Української Школи в Филаделфії, що піготовляє справу загальної організації Рідної Школи в громаді, ухвалив уладити в половині вересня з нагоди нового шкільного року Свято Української Школи. В програму цього шкільного свята увійде шкільне віче, получене з спільним концертом українських шкіл та діточою театральною виставою. Свято має поширити ідею Рідної Школи і заохотити до вписів до українських шкіл.

Крім того Комітет має звернутися до филаделфійських Українців з закликом до масового впису дітей до українських шкіл та до збирання жерт на Фонд Рідної Школи в Филаделфії. На цьому фонді находиться тепер сума $127.52, а саме $22.35 з концерту української дітвори і $105.17 з пікніку Рідної Школи. Решту доходу з цього пікніку ($35.00) передано, відповідно до призначення, на Дім Українських Інталідів у Львові. Вся праця урядників комітету виконується безкорисно, так що ввесь дотеперішний прихід комітету пішов виключно на призначені громадські цілі.

Комітет ухвалив порозумітися з поодинокими филаделфійськими громадами щодо уладження шкільних віч по ріжних околицях міста та щодо відкриття українських шкіл по тих дільницях, де їх дотепер ще не було.

Комітет Української Школи.

РЕКОРДИ.

— Моя дочка на девятнацятім році життя вже була заручена!

— Овва, моя на девятнацятім році вже була розведена!

— В нинішних часах — каже старша пані — мущини занадто отягаються з одружінням.

— Зате кождий з них жениться частіше — відповідає молодий чоловік.

НЕВДАЧА ДНІПРЕЛЬСТАНУ.

З Берліна подають, буцім то будова Дніпрельстану (електрівні над Дніпром, біля Катеринослава) показалася цілком невдачною. Большевицька влада ніби зовсім хотілаб покинути дальшу будову, але боїться, що се до решти підкопалоб довіря до неї.

Др. В. Клодницький.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВІЙ ДЕРЖАВНОЇ ДУМКИ

(Передрук заборонений).

3)

(Продовження).

З огляду одначе на це, що така держава, з найкрасшим провідником на чолі, є лише рідкістю, то другою з ряду найліпшою державою є конституційна держава. В конституційній державі не володіє одна особа по своїй волі, бо на сторожі держави стоять **„розумні закони"**.

Третою з ряду найчастійше стрічаною державою є так звана **держава самоволі,** котра має ось такі форми: 1) абсолютна монархія (тираніс); 2) оліґархія, на чолі якої стоїть горстка можновладців; та 3) абсолютна безпосередна демократія з диктатурою демосу на чолі.

В таких державах лише думка пануючих є міродайною.

В таких державах не може бути примінення найкрасших законів; в такій державі не найде послуху голос найкрасшої одиниці із народу, бо така держава є збудована на визиску. Такий поділ держав після управління стрічаємо перший раз у грецькому державовіданню.

3. „Політей-я" — Плятонова держава.

В цьому творі (форма діяльогу) змальовує нам Плятон державу у свойому розумінню, себто **ідеально добру державу.** На вступі цього, обемом великого, твору, аналізує Плятон, що то таке **справедливість?!** Перед читачем являються дві особи: софіст, на імя Тразимах і мудрець-ідеаліст Сократ, котрі дискутують із собою на тему, **що таке справедливість?**

Софіст Тразимах доказує, що той є справедливий, хто повинується законам. Сократ з великою рішучістю перечить Тразимахові, доказуючи, що сути справедливости не можна збагнути, виходячи із становища одиниці. Щоб збагнути суть справедливости, то треба виходити, скажім, із державного, загально людського становища. Іальше треба мати на оці, **як мусить бути збудована держава?**

Розвязкою цього питання є зясування собі повстання держави, а іменно:

Іержава повстає в наслідок поділу людської праці.

Коли люде станують вже на тому щаблі розвитку, що зачнуть вже заниматись рільництвом, ремеслом, торгівлею і мореплавством, то мусять між ними витворитися певні угруповання, котрі займаються одною із згаданих професій. В наслідок цього повстають відповідні згаданим професіям стани. Незабаром одначе показується, що ті стани-верстви суспільности самі для себе не можуть дбати о порядок. Вслід за цим мусить повстати новий стан, котрого є завданням охороняти ті продуктивні верстви суспільства перед зовнішними ворогами та перед внутрішними заворушеннями. Тим новоповсталим станом є **жовніри, або сторожі,** вже істнуючого суспільства.

Доперва в цю пору повстає держава. Незабаром одначе показується, що стан новоповсталий (військо-сторожі) не вистарчає. Держава стає щораз то більше скомплікованою, бо нею треба кермувати і підчас війни і підчас мира, до чого потрібна ще одна ґрупа осіб, а імеено **правляча ґрупа.**

Щоби держава відповіла свойому завданню та щоби в державі царствувала **справедливість,** то ґрупа жовнірів та реґентів мусить бути відмежована від висше наведених господарських станів. Жовніри та управління державою мають шляхотні завдання. **Вони мусять дбати про загальне добро! Вони навіть мусять поносити особисті жертви!** Вони не сміють заниматися господарськими справами, котрі би їм приносили матеріяльні користи.

Що правда, рільники, ремісники і торгівці, мають їм дати життя-удержання, але їм не вільно користуватись приватною власністю і дальше, їм не вільно заключати подруж, бо родинне життя витворює егоїстичні наклонности та гальмує працю для добра загалу.

Так виглядає виідеалізована Плятоном держава. Одначе це не значить ще, що Плятон був справжним комуністом та що він проповідував спільність жінок. Його комуністичного характеру думки відносяться лише до правлячих кляс. Жовніри й урядники державні, говорить Плятон, не повинніб мати приватної власности. Їм рівнож не забороняється цілковитої полової абстиненції, вони не повинні лише мати сталої, трівко розбудованої родини.

Дітий, сплоджених правлячою клясою, забирає держава на своє виховання, бо журба дітьми відтягає увагу від справ державеих.

Поминувши це все що-до правлячої кляси Плятон йде дальше, а іменно: горожан провідників треба специяльно вибразувати. До образовання на думку Плятона, належить: музика ґімнастика, математика і красномовство. Знання поезії, себто штуки складання віршів, не то, що не потрібне — але навіть шкідливе, бо вона здержує молодь в її державницьких стремліннях. Противно, поезію та твори музики належить поставити під гостру цензуру.

Коли навіть молодий громадянин і того рода виховання одержав, то мимо того він ще не спосібний до адміністраційної служби. Він мусить іще пройти дальшу школу. Молодого громадянина треба приділити до військової служби, а опісля до інших урядів, аж вкінці до адміністраційної служби. **В цей спосіб держава виростить для себе добрих провідників народа — фільософів — людей у високих знаннях!**

На думку Плятона так довго в суспільности не буде гаразду, як довго провідниками не будуть фільософи. Фільософами Плятон називає високообразованих людий, котрі в наслідок своєї довголітної діяльности державне життя прекрасно знають. Держави, на чолі котрих не стоять фільософи, є недобрі. Того рода провідники-фільософи беруть у свої руки керму державну в той час, як на них прийде і то ані ради наживи, ані ради почестий. Вони беруть керму держави з найбільшого почуття обовязку — вони беруть керму держави як життєвий хрест!

Перечитуючи цей Плятонів твір, мусять нам упасти характеристичні черти вимріяної держави:

1) Плятонова держава є поліційною державою. Вона вмішується у приватне життя громадянщина, пр. вона забирає мамам дітей, щоб їх виховувати на добрий державний елемент.

2) Другою чертою плятонівської держави є **релігійна черта.** Правлячі кляси не мають приватного майна, не мають родини для себе. Вони наче пізніші монаші ордени не мають дочасних дібр та розкоший життя приватного.

3. Третою чертою є соціялістично-комуністична черта, що правда, лише для правлячих кляс начеркнена.

4) Четвертою характеристичною чертою є зрівнання чоловіка з жінкою, бо і жінці прислуговує співучасть в державному-громадянському житті.

5) Пятою чертою згаданої держави є понимання держави як організму. Вона є чоловіком-великаном, надчоловіком, який стоїть в середині між людиною і всесвітом (космос). Своїм розумуванням доходить Плятон до ось таких заключень: Вселенною править бог як найвисший розум (нус), людиною кермує душа, а державою, людиною - великаном мають правити мудрці-фільософи.

Йдучи у своїх розумуваннях дальше Плятон умотивовує стійність своїх поглядів в цей спосіб, що доказує, що немає між людьми абсолютної рівности. Плятон розріжняє ґеометричну й аритметичну рівність. Не всі люди з природи є рівні і тому то кождому честь, кому честь.

Як відомо з історії, Плятон устрій своєї держави старався провести в життя в Сиракузах — одначе потерпів невдачу.

ЗАКОНИ.

IV. Четвертим твором Плятона політичного змісту є твір під заголовком „Закони" (номой). Цей твір написав Плятон уже в пізній старости. У ньому Плятон намагається розвинути свої ержавницькі теорії. Твір написаний рівнож у формі діяльогу; в ньому державницькі поняття, більш ніж у попередньому творі, скристалізовані — себто Плятон на старість реальніше дивиться на життя. І в творі „Закони" не бракує ідеальних моментів, одначе Плятон бере більше під розвагу головно ріжницю людських характерів, що наближає твір, як сказано вже, до реального життя. Чому на старість Плятон став до певного рода реальніше змальовувати державу не трудно вгадати. Він же мав за собою вже досвід, проводячи свої теорії в життя в державі — місті Сиракузи, про що було згадано висше.

Тепер приступаємо до аналізи Плятонового твору **„Закони"**:

Найбільше зближеною до ідеально доброї держави є конституційна держава — себто така, котра є оперта на законах — на **основних законах,** після яких нормується ціле державне життя.

Пригадаймо собі вже обговорений твір Плятона **стор. 21.**

а) Державою — говорить Плятон — мають правити закони — себто керманичі державні мають правити державою після законів.

б) Щодо форми держави то вона повинна бути мішаною формою, себто, на чолі держави не сміє стояти одна правляча кляса, лише **представники всіх станів мають бути заступлені в правительстві.**

Ці два постуляти-бажання умотивовує Плятон у цей спосіб:

а) Законодавство мусить бути з найбільшою запопадливістю плекане. Горожанин має мати не лише такі закони та розпорядки, котрих він лише мавби боятися — **це вільно, а цього не вільно** — лише закони та розпорядки державні мають виховувати і поучувати його.

Закони мають апелювати до РОЗУМУ, а не лише ГРОЗИТИ карами. Кождий закон має мати на вступі — на початку арґументацію у **мотивовання,** чому він такого, а не іншого змісту.

(Дальше буде)

— Бачите, я мушу вийти замуж за адвоката!

— Чому саме за адвоката?

— Бо то мусить бути дуже приємно, коли жінка навіть супроти правника має рацію!

В КОЖДІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ХАТІ ПОВИННА НАХОДИТИСЬ ЧАСОПИСЬ „СВОБОДА".

ЯК СТАРИННІ РИМЛЯНЕ ЗДОРОВИЛИ ПРИ ПИТТЮ.

Історія поздоровлень (тостів) на забавах і пирах є стара, як і сама людскість. Римляне не щадили поздоровлень на забавах, які у них бували часті й обильні. Поздоровляли богів, присутніх і неприсутних приятелів, улюблену жінку і т. д. Поздоровлення старинних Греків містилися в тім, що треба було випити стільки чаш, скільки разів у якім поздоровленні згадувалося імя якогось бога. У Римлян напаки, згадувалося не лише імя особи, яку поздоровлялося, але й бажалося їй якнайдовшого життя. Їх формула була: „Бене, Месаля!" — „Бене, Стефанус!", себто: „Здорова (була), Месале!" — „Здоров (був), Степане!" Знане є поздоровлення, яке Плявт ставить в одній своїй комедії в уста слуги: „Бене вос, бене нос, бене те, бене ме, бене ностра перзона!" (Будьте ви здорові, будьмо ми здорові, будь ти здоров, хай я буду здоровий, хай моя особа буде зорова!). Приятелі або приятельки, яких поздоровлювано, хапали за чаші і випивали кажучи: „Бібе, сі бібіс!" (Пий, коли пєш). Другий спосіб був такий, що випивалося стільки чаш за одним махом, із скількох букв складалося імя особи, яку здоровилося. Третій спосіб був такий, що випивалося стільки чаш, скільки літ життя бажали приятелі приятельці. Самособою, що тоді могли бажати і сто літ...

ЯК В РУМУНІЇ МОЖНА ОДІДИЧИТИ МАЄТОК.

В румунській місцевости Цітапомеа жив 70-літній Стефан Цеди, що вже довго лежав тяжко хорий. Говорили про нього, що скриває в своїй хаті міліоновий маєток у готівці. Одного дня прийшли до його далекої хати війт громади Емерик Ешерге, нотар Шофальві і селянин Дразавікс під проводом громадського поліцая. Сказали недужому старцеві, що прийшли за тим, щоби з уряду списати його маєток і списати тестамент. Переглянули весь дім і найшли півтора міліона лей. На цю суму нотар списав зараз завіщання, але таке, що в ньому спадкоємцями були названі всі присутні. Потім примусили старця підписати завіщання. Та цього було їм іще замало. Війт післав зараз по громадського урядовця і написав із ним метрику смерти. Тепер вложили старця до домовини і на другий день похоронили — ще живого. Злочин був би пропав безслідно, колиб не прийшло до суперечки між „спадкоємцями". Справа вийшла на яву, довідалися про все власти і всі „спадкоємці" опинились у вязниці.

ЩО ЛЮДЕ ЇДЯТЬ?

У Парижі і Лондоні останніми роками запанувала мода екзотичної кухні. В Англії і Франції найпопулярніші є китайські, японські, індійські, перські, турецькі й арабські гостинниці. Спеціяльністю південно-американської кухні є печеня з малп, потравка з вужа і зупа з гусільниць. Такі страви люблять Індіяне. Ласощами муринів є печеня з крокодиля і смажені яйця з крокодиля. Хвіст із крокодиля у сосі люблять усі азійські народи. Сіямці і Гренляндці їдять мясо рекинів. Мешканці північно-східної Азії їдять смажені в тісті рибячі очи, зате народи Малої Азії волять запікані баранячі очи. Японці їдять сирі риби, посипані цукром. Ласощами Арабів є саранча, яку їдять смажену в оливі, або з висушеної і розтертої на муку випікають крухі паляниці. В екзотичних гостинницях Лондону, в околицях Тавер Бридж, можна дістати спеціяльність полінезійської кухні палюто, себто півметрову морську глисту в сосі.

КАПЛИЦЯ ПОРТРЕТІВ ТУРЕЦЬКОГО ДИКТАТОРА.

Лятіфа Ганум, розведена жінка диктатора турецької республики, Мустафи Кемаля баші приїхала тепер до Біяріц. Лятіфа Ганум, дуже гарна жінка, після розводу попала в нервовий розстрій. Вона є дочка богатого власника корабельних доків у Смирні. За Мустафу Кемаля вийшла з любови. Два роки після розводу жила в Туреччині. Казала в своїм домі побудувати каплицю, яку прикрасила богатьома портретами президента турецької республики. До портретів цих молилася, як до святих. Попала в мелянхолію і ніяк не хотіла покинути Туреччини. Вкінці, після дволітніх просьб, удалося батькові намовити дочку покинути Туреччину.

ЯК БУДУЄМО СИРОТИНЕЦЬ У. Н. СОЮЗА.

446.

Похатна збірка в Авока, Па.

Урядники 326 відділу У. Н. Союза вистаралися від місцевого уряду дозвіл збирати по хатах жертви на Сиротинець-Захист У. Н. Союза в день 11. липня ц. р. Наші діточки взяли пушки в руки, пішли по людях і назбирали разом $13.81. Володимир Колодій зібрав $4.65, Володимир Сеньків $3.66, Володимир Лісний $2.57, Романишин $1.03, Анна Прокоп $1.00, Іван Гуральчик 90 цнт.

Розуміється, що можна було зібрати більшу квоту, але деякі члени сказали нашим дітям, що не мають дрібних грошей, хоч иньші члени вкидали до пушки і по $1.00. Зате Американці жертвували радо, бо вони розуміють, що сиротам треба завсіди помагати. А треба вам знати, що тут уже два роки роблять лише по 2 до 3 дні на тиждень, отже часи доволі прикрі. Та ми в народній роботі рук не опускаємо. Хоч у нас є лише 14 родин українських, то ми таки потрафили зібрати досі на наш Сиротинець $138.56. Не така то велика сума, але в порівнаню з більшими від нас відділами ми ще не так кепсько стоімо. Ми горді з того, що не телепаємось у „хвості" жертводавців на нашу сиротинську інституцію та обіцяємо й і надалі щиро для неї працювати.

Николай Колодій, предс.
Теодор Колодій, кас.
Гринько Тронт, секр.

447.

Тов. Запорожська Січ у Міннеаполіс, Мінн.

Хвальний Заряде! — Посилаю в залученню чеком $6.00 на Сиротинець-Захист У. Н. Союза. Се вправді дуже мала сума, але я сподіваюся, що може члени трохи ліпше порозуміють ціну такого гуманітарного діла і поспішать із вкладками на таку добру ціль як свій власний Сиротинець.

Йосиф Греськів.

448.

Збірка на вічу в Шикаго, Ілл.

Хвальний Заряде! — На українськім протестаційнім вічу в Шикаго, що відбулося дня 24. червня ц. р., панна Стефанія Візерканяк і пані Софія Когут занялися продажю кокардочок. За дозволом президії віча ужито на збірку датків за ті кокардки дві пушки Сиротинця-Захисту У. Н. Союза, прислані до гр. М. Читвінського, предс. тов. ім. Т. Шевченка, відділу У. Н. Союза. Відсилаючи зібраних у той спосіб 15 доларів на будову Сиротинця У. Н. Союза, взиваємо й иньших до подібних збірок.

За вічевий Комітет: Степан Мусійчук, предс.; Микола Читвінський, заст. предс.; Микола Древицький, секр. рек.; Д. Когут, секр. фін.; Петро Жовнірчак, кас.

